

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Veronika Langrová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Přínos programu Erasmus pro české vysokoškolské studenty

Veronika Langrová

Bakalářská práce

2012

Čestné prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Kostelci nad Orlicí dne 26. 3. 2012

Veronika Langrová

Poděkování

Rád bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce panu Mgr. Petru Pabiánovi, Th.D. za odborné vedení, připomínky a rady, které mi pomohly zpracovat tuto bakalářskou práci.

Dále bych ráda poděkovala svému příteli a své rodině za podporu a ochotu v době psaní této práce.

V Kostelci nad Orlicí 26. března 2012

Anotace

Tato bakalářská práce analyzuje přínos programu Erasmus pro české vysokoškolské studenty. V teoretické části práce byla použita odborná literatura týkající se tohoto tématu. V praktické části jsou zpracovány závěrečné zprávy studentů Univerzity Pardubice ze studijního pobytu Erasmus v letech 2008 – 2011, jejichž výsledky nám prozrazují benefity tohoto programu pro studenty Univerzity Pardubice.

Klíčová slova

program Erasmus, mobilita, studijní mobilita, přínos, student

Title

Benefits of Erasmus program for Czech university students

Anotation

This bachelor work analyses the benefits of the Erasmus program for Czech university students. An available special literature relating to a topic was used in the theoretical part of this work. In the practical part you can find final student's reports of this mobility from the years 2008 – 2011. These reports were processed and the results show us the benefits of this program for students of University Pardubice.

Keywords

Erasmus program, mobility, student's mobility, benefit, student

Obsah

1. Úvod	3
2. Mobilita.....	4
2.1 Charakteristika mobility	4
2.2 Mobilita studijní	5
3. Program Erasmus.....	7
3.1 Lifelong Learning Programme (LLP).....	7
3.2 Národní agentura pro evropské vzdělávací programy (NAEP).....	7
3.3 Charakteristika programu Erasmus	8
3.4 Historie programu Erasmus	9
3.5 Program Erasmus na Univerzitě Pardubice	10
3.5.1 Počet vyjíždějící studentů na Univerzitě Pardubice	11
4. Dotazníky.....	12
4.1 Metodika získávání údajů.....	12
4.2 Respondenti	13
4.3 Dotazník	14
4.3.1 Řešené otázky	16
5. Vyhodnocení řešených otázek	19
5.1 „Co vás motivovalo studovat v zahraničí?“	19
5.2 „Co jste po absolvování pobytu nejvíce ocenil/a?“	20
5.3 „Jak byste ohodnotil/a znalosti jazyka, ve kterém jste studoval/a?“ ...	21
5.3.1 Znalosti jazyka před studijním pobytem	22
5.3.2 Znalosti jazyka po absolvování pobytu	22
5.3.3 Porovnání znalosti jazyka před a po absolvování studijního pobytu	23
5.4 „Jak byste zhodnotil/a svoji integraci mezi místní studenty?“	24
5.5 „Jak byste ohodnotil/a odborný přínos studijního pobytu?“	25
5.6 „Jak byste ohodnotil/a osobní přínos studijního pobytu?“	26
5.7 „Jak byste celkově ohodnotil/a program Erasmus?“	27
5.8 „Měl/a byste zájem o nějaký další pobyt (ne jen Erasmus) v zahraničí?“	28

5.9 „Myslíte si, že Vám studijní pobyt Erasmus pomůže při hledání zaměstnání?“	29
6. Závěr	31
7. Seznam použité literatury	33

1 Úvod

Rozhodnutí pro výběr tématu předkládané bakalářské práce vzešlo ze zájmu o program Erasmus. Jelikož jsem se sama této studijní mobility zúčastnila, zajímalo mě, zdali ostatní studenti Univerzity Pardubice mají stejný názor na tento program a zdali přínos tohoto programu byl pro ně stejný, jako pro mě.

Hlavním cílem této bakalářské práce je tedy zjištění přínosů programu Erasmus pro studenty Univerzity Pardubice. Dalším cílem je porovnání benefitů tohoto programu z teoretického a praktického hlediska, zdali jsou přínosy tohoto programu v realitě stejné jako důvody, proč byla tato studijní mobilita vytvořena.

První část mé práce se týká popisu přínosů tohoto programu z teoretického hlediska. To znamená, že je zde popsáno, proč byla tato studijní mobilita vytvořena, kdy byla vytvořena a jaké dopady a přínosy by měla mít.

V druhé části práce se můžete dočíst o tom, jak jsou studenti motivováni k tomu, aby se zúčastnili studijní mobility. Také o tom, jaké přínosy pro ně měl program Erasmus a zdali by se rádi znova zúčastnili nějakého dalšího pobytu v zahraničí. V této části budu analyzovat závěrečné zprávy studentů Univerzity Pardubice po návratu z programu Erasmus za tři akademické roky (2008/2009, 2009/2010, 2010/2011).

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola je zaměřena na vysvětlení pojmu mobilita a studijní mobilita. V druhé kapitole se můžete dočíst podrobné informace o programu Erasmus. Třetí kapitola je věnována závěrečným zprávám studentů Univerzity Pardubice. Kapitola čtvrtá je zaměřena na analýzu dotazníků a interpretaci výsledků.

2 Mobilita

2.1 Charakteristika mobility

Jelikož je pojem mobilita klíčovým zájmem mé práce, je nejprve nutno vysvětlit, co tento pojem znamená. Mobilita je stav, kdy je subjekt schopen pohybu nebo také pohyblivosti. Rozlišujeme dva druhy mobility – mobilita kapitálová a sociální. Stěžejní je pro nás sociální mobilita, což je sociologický pojem, kdy označujeme přechod sociálního objektu, individua či hodnoty z jedné pozice na druhou. Do sociologie zavedl tento pojem Pitirim Sorokin v roce 1927. Sociální mobilitu rozdělujeme na vertikální a horizontální. Vertikální mobilita znamená, že se individuum přesunuje z jedné vrstvy do druhé (zvýšení vzdělání, nezaměstnanost). Za horizontální mobilitu považujeme přechod z jedné skupiny do druhé, avšak v rámci jedné úrovně (sňatek, změna bydliště či změna občanství). Sociální mobilita může být individuální a skupinová.

„Mobilita je jednou ze základních lidských vlastností a potřeb. V souvislosti s trendem globalizace se mobilita ve smyslu cestování, ale i mobilita pracovní a studijní, stala rozšířeným přirozeným společenským jevem. Vyspělé země považují mobilitu obyvatel za přínos jednotlivcům i společnosti, a proto se snaží mobilitu obyvatel podporovat.“ (Europass, 2012).

Dle konceptu Evropské Unie (EU) je nástup do zaměstnání a pobyt v jiné členské zemi EU základním právem evropského občanství. Z politického hlediska představuje volný pohyb zboží, kapitálu a osob klíčové právo občanství EU, který by mohl zvýšit evropskou integraci. Důvodem toho trendu je to, že evropská mobilita odstraňuje staré i nové formy migrace, které byly označeny rázítkem sociálně-ekonomické nerovnosti. Mobilita odráží existující sociálně-ekonomické síly a sleduje aktuální společensko-kulturní modely chování. Nedávné sociologické výzkumy ukazují, že jedinci účastníci se mobilít v Evropě, nemají pouze výhodu volného pohybu. Mobilita je většinou spojována s neustálým přemísťováním a také aktivní formou individuální vazby s vlastní zemí. Takže na rozdíl od migrace, mobilita se nejeví jako forma „vykořenění“, často doprovázenou pocitem ztráty domovské země. V kontextu výměny zboží,

informací, vědeckých poznatků a kulturních produktů, je mobilita viděna jako individuální rozšíření prostoru (Papatsiba, 2005).

Mobilita je mnohostranná zkušenost a je považována za čistě individuální akt. Někdy je viděna jako osobní výzva. Též je mobilita vnímána jako taktická strategie ve vzdělávacím či profesním procesu. Mobilita také může zahrnovat existenciální hledání nových psycho-sociálních investic a nových identifikací. To znamená, že mobilita je vnímána jako projev současné reprezentace individuality. Zkušenosti z mobilit mohou potencionálně působit na rozvoj globálního povědomí, mezinárodního porozumění a kulturní tolerance (Papatsiba, 2005).

Mobilita je chápána jako kvalifikační iniciativa, která se může vyskytovat ve formě vzdělávání či zážitkové pedagogiky. Výsledky výzkumů prokazují, že zkušenosti s mobilitou umožňují jednotlivcům lépe kontrolovat neznámé situace a pracovat správně a efektivně v cizím prostředí, přerušovat každodenní rutiny a automatické rozhodnutí, spolupracovat s druhými při řešení problémů a dosahování cílů, přijmout globální perspektivu a pohled na svět, a také přispívá ke zlepšení reflexního myšlení, samostatnosti, sebevědomí a osobního růstu. Mobilita se tak jeví jako možnost, ba dokonce i životní styl, který přináší příslib vzdělávání a osobního naplnění (Papatsiba, 2005).

2.2 Mobilita studijní

Během posledních 15 let získaly mobility studentů větší legitimitu. Je to zapříčiněno především politickou iniciativou EU, která se snaží podporovat vysokoškolské vzdělávání. Příkladem tohoto vývoje je tvorba programu Erasmus pro studentské výměny v roce 1987. Mobilita studentů v Evropě byla spojena s politickým cílem evropské integrace. Tento politický ideál se snaží řešit otázky etnocentrismu, interkulturní kompetence, sounáležitosti studentů či míry přijetí místními obyvateli. Též se snaží podpořit osobní kontakt a snížit kulturní předsudky (Papatsiba, 2005).

Pro studenty je studium v jiné zemi považováno za přínosné v procesu učení a také v růstu kompetencí v různých ohledech. Zejména v získávání akademických znalostí (teorie, metody a základní disciplinární znalosti) v odborné oblasti, které nejsou vyučovány v zemi vůbec nebo na podstatně nižší úrovni.

Studentská mobilita je důležitá kvůli shromažďování a prožívání znalostí ekonomiky, společnosti a kultury hostitelské země studia a též kvůli rozšíření paměti a zlepšení uvažování během kontrastních zážitků v různých zemích. Během mobility mají studenti možnost získat znalosti mezinárodních či mezikulturních komunikačních technik a vzdělávacích mezinárodních komparativních přístupů (Bracht, Engel, Janson, Over, Schomburg, Teichler, 2006).

Studium má také cenný dopad na osobní rozvoj studentů. Předpokládá se, že dočasné studium v jiné evropské zemi má/bude mít pozitivní dopad na život po ukončení studia. Zejména pokud jde o zaměstnání, rodinný život a další oblasti lidského života (Bracht, Engel, Janson, Over, Schomburg, Teichler, 2006).

Nástupní platy při vstupu na trh práce a šance na napsání dobře hodnocené diplomové práce byly posouzeny jako výrazné výhody plynoucí z výměnných semestrů. Obě formy možných výhod jsou založeny na předpokladu, že studenti účastníci se výměnných programů získávají více či jinou kvalitu lidského kapitálu, než kdyby strávili tento čas na své domácí univerzitě. A tím mají potencionálně větší naděje jak na trhu práce, tak i v univerzitním prostředí. Potencionální výhody výměnných semestrů významně a pozitivně korelují s mobilitami studentů (Messer, Wolter, 2005).

3 Program Erasmus

3.1 Lifelong Learning Programme (LLP)

Lifelong Learning Programme je program celoživotního učení, který přispívá k rozvoji Evropské Unie. Zaměřuje se převážně na podporu spolupráce, výměny a mobility mezi vzdělávacími institucemi a odbornou přípravu. Trvá od roku 2007 a bude pokračovat do roku 2013.

„Obecným cílem programu je přispívat prostřednictvím celoživotního učení k rozvoji Evropské unie jako vyspělé znalostní společnosti s udržitelným hospodářským rozvojem, s větším počtem a vyšší kvalitou pracovních míst a s větší sociální soudržností při zajištění dobré ochrany životního prostředí pro budoucí generace.“ (LLP, Guide 2010 Part I.; 2010, str. 3).

Mezi další cíle LLP patří podpora studia jazyků a jazykové rozmanitosti, podpora tvořivosti, konkurenceschopnosti, zaměstnatelnosti a růstu podnikatelského ducha. Dále se také snaží o vytvoření pocitu sounáležitosti s evropským společenstvím, ve kterém je zakotveno na demokracii, na respektu lidských práv a na toleranci ke všem národům a jejich kulturám. Tento program přispívá k podpoře politik Evropské Unie.

Program celoživotního vzdělávání obsahuje čtyři odvětvové programy. Program Comenius se zaměřuje na předškolní a školní vzdělávání až do úrovně ukončení středního vzdělávání. Druhým programem je program Erasmus, který je zaměřen na vysokoškolské vzdělávání a odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Program zaměřený na odborné vzdělávání a odbornou přípravu se nazývá Leonardo da Vinci. Posledním programem je Grundtvig, který se zabývá vzděláváním dospělých a celoživotním učením (NAEP, 2010).

3.2 Národní agentura pro evropské vzdělávací programy (NAEP)

Jak jsem již uvedla výše, program Erasmus je součástí Lifelong Learning Programme, který v České Republice koordinuje Národní agentura pro evropské vzdělávací programy sídlící v Praze. NAEP je součástí Domu zahraničních služeb

a vznikla díky nové generaci programu LLP, kam se přesunuly aktivity Národních agentur Leonardo da Vinci a Socrates (NAEP, 2010).

NAEP organizuje národní a mezinárodní konference a semináře, poskytuje konzultační a informační služby, které se týkají svěřených programů. Cílem NAEP je tvorba informačního systému o vzdělávacích programech Evropské Unie a propagace českého školství v zahraničí. Tato agentura vydává informační materiály a je mezičlánkem pro poskytování finančních prostředků z Evropské Unie. NAEP tak přijímá a hodnotí žádosti o grant (finanční příspěvek) a schváleným žádostem také grant vyplácí (NAEP, 2010).

3.3 Charakteristika programu Erasmus

Program Erasmus je program celoživotního učení na vysokoškolské úrovni. Tento program je zaštitěný a financovaný Evropskou Unií a je primárně zaměřen na mobilitu a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě. Erasmus tak podporuje spolupráci vysokoškolských institucí formou multilaterálních projektů, sítí a intenzivních programů. Aktivity tohoto programu jsou určeny pro vysokoškolské studenty, kteří chtějí studovat a pracovat v zahraničí, pro vysokoškolské pedagogy a školitele z podniků, jenž si přejí vyučovat v zahraničí a také pro vysokoškolské pracovníky, kteří mají zájem o vzdělání mimo Českou Republiku (NAEP, 2010).

Tento program má za cíl přispět k rozvoji kvalitního vzdělávání a odborné přípravy a vytvoření otevřeného evropského prostoru pro spolupráci v oblasti vzdělávání. V perspektivě celoživotního učení, jeho cílem je optimalizovat dovednosti a kompetence evropských občanů, k posílení rovné příležitosti a podporovat rozvoj aktivního a odpovědného občanství s evropským rozměrem (NAEP, 2010).

Česká Republika se do tohoto programu zapojila v roce 1997, avšak aktivně začala spolupracovat až v akademickém roce 1998/1999. Za základ tohoto programu je považována vzájemná spolupráce 27 členských států Evropské Unie a též přidružených států, kterými jsou Lichtenštejnsko, Norsko a Turecko. Tato vzájemná spolupráce probíhá na základě bilaterálních dohod (dohod o spolupráci) mezi jednotlivými univerzitami a jejich příslušnými fakultami (NAEP, 2010).

Veškeré projekty v rámci tohoto programu závisí na ochotě, schopnostech a aktivitě jednotlivých univerzit a jejich akademiků. Protože právě univerzity si v rámci EU musí najít partnerské univerzity, se kterými uzavřou bilaterální dohodu, o kterou se opírá jejich spolupráce. Každý rok mají koordinátoři programu Erasmus povinnost odeslat institucionální smlouvu pro nadcházející akademický rok ke schválení na Generální ředitelství XXII pro vzdělání, odbornou výchovu a mládež Evropské komise do Bruselu. Tato institucionální smlouva je zpracována na základě platných bilaterálních dohod a obsahuje rozpočet a formu dohodnutých aktivit mezi jednotlivými partnery. Při potvrzení této institucionální smlouvy má nárok příslušná univerzita na udělení příspěvku ze společného rozpočtu, do kterého přispívají vlády všech zapojených států (NAEP, 2010).

3.4 Historie programu Erasmus

Evropské hospodářské společenství bylo založeno v roce 1950. Zpočátku však řešilo otázky vzdělávání pouze v oblasti odborného vzdělávání a také přechod ze školy do zaměstnání. Když se v sedmdesátých letech stalo vysokoškolské studium součástí evropského jednání, jedna z prvních aktivit byla podpora studentských mobilit. V roce 1976 byly založeny Joint-Study Programmes. Tento prvotní program poskytoval finanční podporu na jednorozhodní mobility studentů. Tento program byl obecně považován za úspěch. Vytvářelo se tak plodné akademické a administrativní prostředí pro studentské výměny mezi odděleními vysokých škol v různých zemích. Nicméně omezený časový úsek institucionální podpory a další náklady studentů v průběhu studia byly překážkou pro dalekosáhlejší úspěch tohoto projektu.

Následně na to byl otevřen program Erasmus, v roce 1987. Toto jméno slouží jako zkratka pro European Community Action Scheme for the Mobility of University Students. Erasmus nebyl vytvořen jen pro to, aby zvyšoval kvalitu evropského vysokoškolského vzdělávání, ale také proto, aby se zvýšila jeho přístupnost. Stal se tak rychle nejviditelnějším z nově vznikajících vzdělávacích programů.

Novou kapitolou v dějinách podpory dočasných studentských mobilit a přeshraniční spolupráce vysokých škol se stal v roce 1995 program Socrates.

Tento program byl pojmenován podle řeckého filozofa a reformátora z pátého století před naším letopočtem. Projekt Socrates spojil různé vzdělávací programy s cílem zvýšit administrativní účinnost a vzájemné obohacování vzdělávacích aktivit v různých sektorech. Poté, kdy se Erasmus stal pod-programem projektu Socrates, podpora mobility studentů a spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání, je podstatně vyšší. Kromě mobility studentů a učitelů a inovací vzdělávacích programů, jsou nyní kladeny i zvláštní důrazy na široký rozvoj evropské dimenze ve vysokoškolském vzdělávání.

Již od úplného začátku byla nejviditelnější součástí programu Erasmus finanční podpora pro dočasné studentské mobility, tzv. granty. Ty slouží k dodatečnému pokrytí nákladů studia v zahraničí. Více než polovina Erasmus prostředků byla rozdělena v rámci grantů na mobility studentů. Další akce tohoto programu také podpořily výměny pracovníků, zejména tedy mobility pedagogických pracovníků, ale také rozvoj studijních programů, krátkodobé intenzivní programy a jiné činnosti. Od roku 1989/90 byly vyčleněny prostředky k vytvoření European Credit Transfer System (ECTS).

Charakteristiky programu Erasmus v tomto období, které byly popsány v hlavní studii, se zaměřily na hodnocení prvních sedmi let programů: regionální (evropská) mobilita, dočasné studentské mobility (do jednoho roku), kolektivní mobility (mezi určitými institucemi a odděleními), mobility a spolupráce v rámci sítí, organizované studium v zahraničí (institucionální podpora na přípravu, ubytování, administrativní záležitosti aj.), integrace jako součást studia v zahraničí a též dílčí a motivační financování.

Erasmus byl velice rychle považován za jeden ze stěžejních vzdělávacích programů spravovaných Evropskou unií. V Evropě se tedy stal pro studenty běžnou možností (Bracht, Engel, Janson, Over, Schomburg, Teichler, 2006).

3.5 Program Erasmus na Univerzitě Pardubice

Univerzita Pardubice je do programu Erasmus zapojena již od akademického roku 1998/1999. Na období v letech 2007-2013 získala tato univerzita Extended Erasmus University Charter. To znamená, že studenti se mohou účastnit nejen studijních pobytů na partnerských univerzitách, ale také

pracovních stáží ve firmách v zemích Evropské Unie. Vyjíždějící studenti se také mohou přihlásit na intenzivní jazykové kurzy Erasmus (EILC – Erasmus Intensive Language Course), které se specializují na méně používané jazyky států zapojených do programu celoživotního učení.

Každoročně se rovněž, na Univerzitě Pardubice, můžete zúčastnit celodenní akce s názvem Erasmus Day. Při této příležitosti studenti, kteří se již programu Erasmus či Ceepus zúčastnili, prezentují svoje zážitky a sdílí potřebné informace nejen se širokou veřejností. Tato akce vrcholí vyhlášením výsledků fotosoutěže a oceněním nejlepšího studentského stánku. Hlavním pořadatelem této akce je Oddělení pro vzdělávání a výzkum a Centrum mezinárodních mobilit Univerzity Pardubice.

3.5.1 Počet vyjíždějících studentů na Univerzitě Pardubice

Akademický rok	Počet studentů
1998/1999	16
1999/2000	14
2000/2001	23
2001/2002	44
2002/2003	65
2003/2004	85
2004/2005	101
2005/2006	160
2007/2008	157
2008/2009	178
2009/2010	153

Zdroj: <https://studenti.upce.cz/studium/studium-staze/erasmus-stud/vseob-inf.html>

4 Dotazníky

Hlavním cílem praktické části mé bakalářské práce bude vyhodnocení dotazníků vyjíždějících studentů z Univerzity Pardubice. Pomocí těchto dotazníků můžeme zjistit, do jaké míry pro ně osobně byl program Erasmus přínosem. Dále také zjistíme, jak se zlepšila jejich jazyková vybavenost a či zdali si myslí, že program Erasmus jim pomůže při hledání práce. Také se nám podaří zjistit, jaká byla jejich motivace studovat v zahraničí a co nejvíce ocenili po návratu do vysílající země.

4.1 Metodika získávání údajů

Jelikož každý vyjíždějící student musí při ukončení programu Erasmus vyplňovat příslušný dotazník na stránkách Národní agentury pro evropské vzdělávací programy (NAEP), rozhodla jsem se, že tyto dotazníky budou nejlepšími údaji pro tuto práci. Na webových stránkách <http://erasmus-database.naep.cz/modules/erasmus/> můžete nalézt informace o zahraničních vysokých školách a zkušenostech studentů. Co se týče vyjíždějících studentů z Univerzity Pardubice, nachází se zde celkem 336 závěrečných zpráv za 3 akademické roky (2008/2009, 2009/2010, 2010/2011). Akademický rok 2011/2012 stále ještě probíhá, proto by informace z tohoto roku nebyly kompletní.

Protože tyto dotazníky doposud nikdo nezpracovával, máme možnost dozvědět se mnoho zajímavých informací nejen o přínosu, ale i problémech studentů Univerzity Pardubice, kteří se rozhodli zúčastnit studentské mobility v rámci programu Erasmus. Můžeme tím také potvrdit či vyvrátit, zdali přínosy, které jsem uvedla v teoretické části mé práce, jsou pravdivé a zdali skutečnost odpovídá tomu, proč byl tento program vytvořen a proč jsou do něj investovány finance z Evropské Unie.

4.2 Respondenti

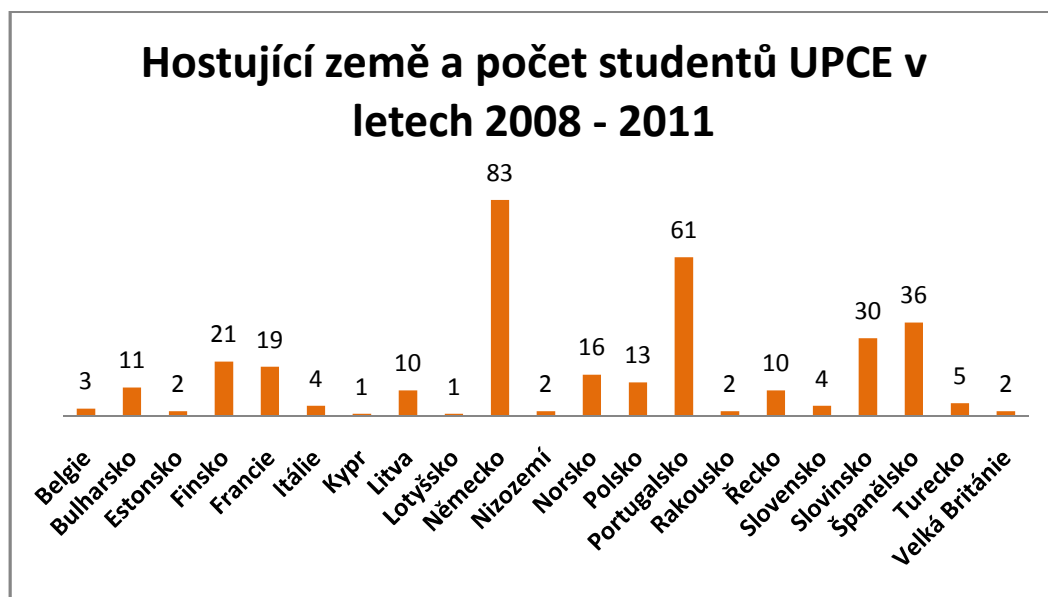
Jak jsem již uvedla výše, do tohoto výzkumu je zapojeno 336 studentů z Univerzity Pardubice. Podrobnější informace o respondentech jsem pro lepší přehlednost zpracovala jako tabulku.

	Akademický rok 2008/2009	Akademický rok 2009/2010	Akademický rok 2010/2011	Celkem
Počet mužů	31	42	25	98
Počet žen	103	72	63	238
Počet studentů bakalářského studia	84	76	48	208
Počet studentů magisterského studia	46	36	38	120
Počet studentů doktorského studia	4	2	2	8

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

Dále bych se ráda zaměřila na to, do jakých zemí studenti naší univerzity nejčastěji vyjíždějí. Jaké země jsou nejpřitažlivější pro program Erasmus? V grafu můžete nalézt všechny země, kam studenti vyjeli na program a také jejich počet za 3 akademické roky (2008/2009, 2006/2010, 2010/2011).

(Graf č. 1)

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

4.3 Dotazník

„Zpráva ze studijního pobytu Erasmus – databáze zkušeností“ se zaměřuje převážně na informace o zahraničních vysokých školách a zkušenostech studentů. Samotný dotazník, který by měl každý student po návratu ze studijní mobility vyplnit, se skládá ze sedmi částí.

Tyto části jsou:

- A: Základní údaje o studentovi
 - informace o domácí škole
 - informace o zahraniční škole
- B: Aktivity před výjezdem
- C: Průběh studia

- D: Praktické otázky pobytu
- E: Finance
- F: Uznání zahraničního studia domácí školou
- G: Hodnocení pobytu, rady a doporučení

V části zvané „*Základní údaje o studentovi*“ můžete nalézt informace o studentovi, z jaké univerzity vyjíždí na program Erasmus, jaký obor studuje či v jaké úrovni studia se zrovna nachází v době pobytu v zahraničí. Dále se zde dočtete o zahraniční škole, o zemi, kde student vykonával pobyt Erasmus či jaká byla jeho délka pobytu.

Část zvaná jako „*Aktivity před odjezdem*“ je velice důležitá, neboť zde naleznete informace o tom, jak se student o programu Erasmus dozvěděl, co všechno je nutné vyplnit a znát, aby se student mohl zúčastnit pobytu v zahraničí a kolik času je potřeba na přípravu před odjezdem. V této části se také můžeme dozvědět, v jakém jazyce pobíhá výuka na zahraniční univerzitě, jakou měl student jazykovou přípravu pro tento program či zdali se zúčastnil EICL (Erasmus Intensive Language Course) a jak ho hodnotí.

Část „*Průběh studia*“ je zaměřena na praktické otázky studia. Můžeme se zde dočíst informace o studijních smlouvách, o zkouškách na zahraniční univerzitě, o vybavenosti knihoven či dostupnosti počítačů a přístupu na Internet. Zajímavou částí v tomto oddílu jsou informace o akcích pro výměnné studenty a také o adaptaci zahraničních studentů do místních skupin.

V oddílu „*Praktické otázky pobytu*“ se nacházejí informace o ubytování a ceně ubytování. Dále se můžete dočíst o dopravě, ceně potravin, zdravotním pojištění, možnosti práce či o využití volného času.

Neméně důležitou částí jsou také „*Finance*“. Zde se můžeme dozvědět informace o výši stipendia, o výdajích za pobyt či o zkušenostech se zahraničními bankovními účty.

V předposlední části „*Uznání zahraničního studia domácí školou*“ najdeme informace, kolik student získal kreditů během studia na zahraniční univerzitě a kolik mu jich bylo uznáno na univerzitě domácí. Také se můžeme dozvědět, jaké kurzy byly studentovi uznány na domácí univerzitě.

V poslední části „*Hodnocení pobytu, rady a doporučení*“ se nachází převážná část informací, kterou budu zpracovávat dále. Studenti zde hodnotí odborný a osobní přínos programu Erasmus, informace a podporu poskytnutou domácí i zahraniční školou. Dále se zde můžeme dozvědět, zdali si studenti myslí, že jim program Erasmus pomůže při hledání práce a zdali mají zájem o nějaký další pobyt v zahraničí. Tato část je také zaměřena na to, co studenti nejvíce ocenili po absolvování programu či zdali se setkali s nějakými vážnějšími problémy.

4.3.1 Řešené otázky

Jelikož se má bakalářská práce zaměřuje na přínos studijní mobility, není potřeba vyhodnocovat dotazník celý. Vybrala jsem pouze některé otázky, které nám prozradí, co si studenti Univerzity Pardubice myslí o programu Erasmus, co jim tento program přinesl, co nejvíce na programu ocenili či zdali se jejich jazykové znalosti zlepšily anebo nikoliv.

Otázky:

1. Co vás motivovalo studovat v zahraničí?
2. Co jste po absolvování pobytu nejvíce ocenil/a?
3. Jak byste ohodnotil/a znalosti jazyka, ve kterém jste studoval/a?
 - a) Před studijním pobytem
 - b) Po absolvování pobytu
4. Jak byste zhodnotil/a svoji integraci mezi místní studenty?
5. Jak byste ohodnotil/a odborný přínos studijního pobytu?
6. Jak byste ohodnotil/a osobní přínos studijního pobytu?
7. Jak byste celkově ohodnotil/a program Erasmus?
8. Měl/a byste zájem o nějaký další pobyt (ne jen Erasmus) v zahraničí?

9. Myslíte si, že Vám studijní pobyt Erasmus pomůže při hledání zaměstnání?

Otázky č. 1 a 2 jsou zaměřeny na to, abychom zjistili, proč studenti mají zájem o studium v zahraničí. Zjistíme tak také, zdali jejich motivace pro studijní pobyt jsou stejné, jako to, co nejvíce oceňují při návratu z pobytu.

Otázkou č. 3 se pokusíme zjistit, zdali studijní mobilita zlepšila jazykové znalosti studentů. Porovnáme jejich jazykovou vybavenost před studijní mobilitou a po návratu ze zahraničního studia. Myslím si, že jazyková vybavenost je jednou z nejdůležitějších faktorů v této práci. Díky dobrým jazykovým znalostem se tak studenti mohou více integrovat mezi místní studenty (otázka č. 4), více porozumí místní kultuře či studovaným předmětům na zahraniční univerzitě (otázky č. 5 a 6). Také při případném zlepšení jazykových dovedností mohou studenti uvažovat o dalších pobytech v zahraničí (otázka č. 8) a mohou své jazykové znalosti uplatnit při hledání zaměstnání (otázka č. 9).

Otázka č. 4 se zaměřuje na to, zdali se studentům podařilo integrovat mezi místní studenty. Tato otázka je důležitá z toho důvodu, že při lepší integraci mohou studenti lépe poznat místní obyvatele, kulturu a zemi.

Otázka č. 5 je přínosná v tom, že se nám podaří zjistit, zdali studijní mobilita byla dobrá příležitost k tomu, aby si studenti rozšířili své odborné znalosti. Na zahraničních univerzitách se odborné předměty vyučují jiným způsobem či látka těchto předmětů je probírána z jiného úhlu. Studenti si také mohou vybrat předměty, které nesouvisí s jejich oborem.

Následující otázka č. 6 je velice subjektivní. Avšak tím způsobem nejlépe zjistíme, zdali studenti opravdu ocenili, že mohli vyjet na studijní pobyt do zahraničí. Osobním přínosem studijní mobility můžeme zjistit, jestli se studentům jejich pobyty líbily a zdali se splnily jejich očekávání o programu Erasmus.

Otázka č. 7 je zaměřena na to, abychom zjistili, jestli se program Erasmus studentům líbil a zdali jim přinesl to, co očekávali. Toto hodnocení je velice důležité, neboť se tam dozvíme, zdali je tento program pro studenty opravdu přínosný.

Otázkou č. 8 přijdeme na to, jestli mají studenti zájem o další pobyty nejen v rámci programu Erasmus. Tím si odpovíme také na otázky předcházející a zjistím tak, zdali se studentům tento program líbil a chtěli by jej zažít znova či ne.

Otázka č. 9 se zaměřuje na to, zdali si studenti myslí, že jim program Erasmus pomůže při hledání zaměstnání. Tato otázka je zcela subjektivní. Ale odpovíme si tak na otázku, zdali byl tento program přínosný do takové míry, že studentům pomůže při hledání zaměstnání.

Převážná většina mých vybraných otázek pochází z poslední části dotazníku nazvané „*Hodnocení, rady a doporučení.*“ Konkrétně to jsou otázky č. 2, 5, 6, 7, 8 a 9. Otázky č. 1 a 3 naleznete v druhé části dotazníku zvané „*Aktivity před výjezdem*“. Co se týče otázky o integraci pardubických studentů mezi místní studenty, ta se nachází v třetí části dotazníků s názvem „*Průběh studia*“.

5 Vyhodnocení řešených otázek

Tato kapitola je nejdůležitější částí této bakalářské práce. Zjistíme tak, zdali program Erasmus je pro studenty Univerzity Pardubice opravdu přínosný a jestli financování tohoto programu není zbytečné. Můžeme si tak také potvrdit či vyvrátit důvody vytvoření této studijní mobility.

5.1 Co vás motivovalo studovat v zahraničí?

Jaká je nejčastější motivace studentů pro studijní mobility? V této otázce měli studenti na výběr z několika možností:

- je to povinná součást studia
- jiné akademické důvody
- pobyt v cizí zemi jako životní zkušenost
- prohloubení odborných znalostí
- zlepšení jazykových dovedností

V akademickém roce 2008/2009 studenti Univerzity Pardubice nejčastěji vyjžděli z důvodu zlepšení jazykových dovedností (40%). Druhým nejčastějším důvodem bylo prohloubení odborných znalostí (38%). Třetím důvodem bylo, že studium v zahraničí je povinnou součástí jejich studia (18%).

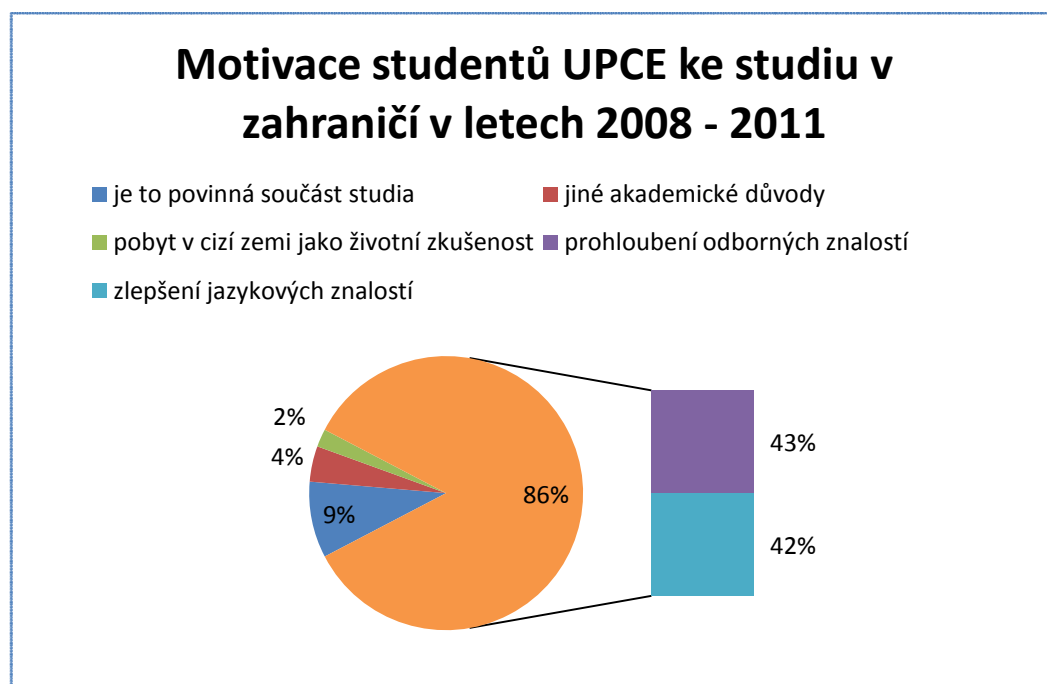
Akademický rok 2009/2010 se moc neliší od toho předcházejícího. Zlepšení jazykových znalostí (47%) je na prvním místě. Dalším důvodem je také prohloubení odborných znalostí (41%). Avšak tento rok vyjžděli studenti také z jiných akademických důvodů (6%).

Ve školním roce 2010/2011 studenti nejčastěji vyjžděli proto, aby si prohloubili odborné znalosti (51%). Dalším důvodem jejich výjezdu je zlepšení jazykových dovedností (40%). Třetím nejčastějším důvodem je v tomto roce ten, že studenti vidí tento program jako pobyt v cizí zemi jako životní zkušenost (4%).

Je tedy jasně zřetelné, že studenti vyjždějí z různých důvodů, avšak nejčastěji je to kvůli jazykovým a odborným znalostem. Jak se můžete přesvědčit

z následujícího grafu za akademické roky 2008/2009, 2009/2010 a 2010/2011 třetí nejčastější důvod je ten, že studijní mobilita je povinná součást jejich studia.

(Graf č. 2)

Zdroj: <http://erasmus-database.naep.cz/modules/erasmus/>

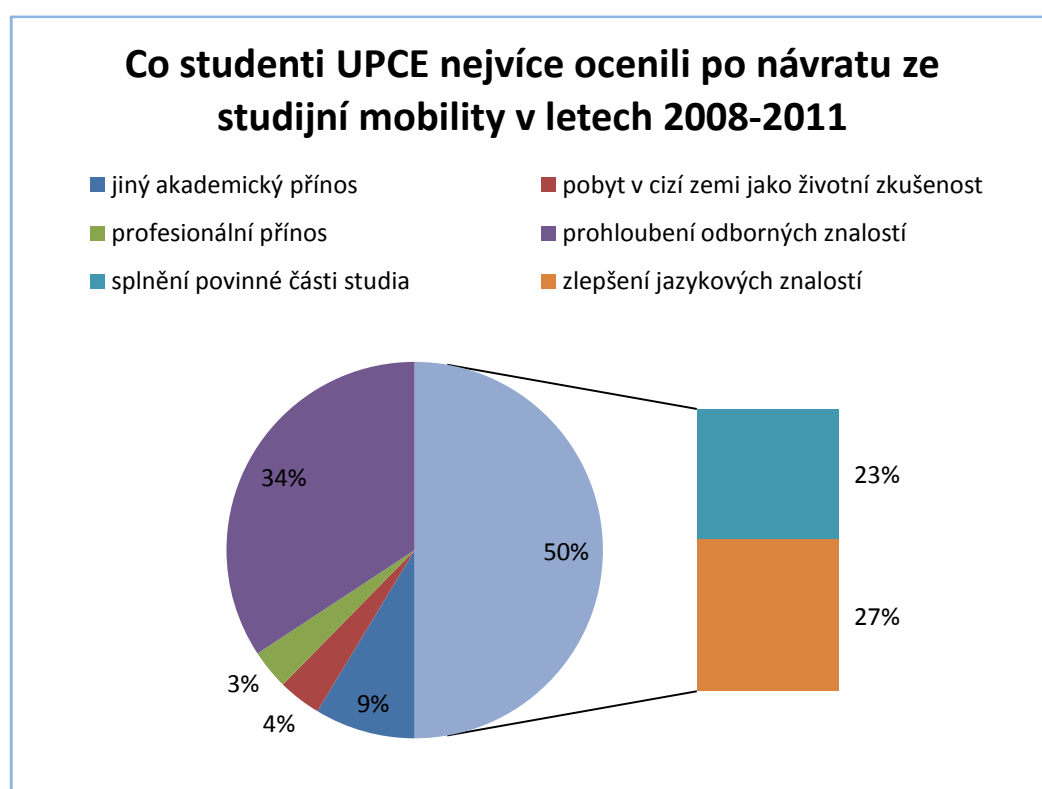
5.2 Co jste po absolvování pobytu nejvíce ocenil/a?

Co tedy studenti nejvíce ocenili po absolvování pobytu? Jako v předchozí otázce, i zde měli studenti na výběr z několika možností:

- jiný akademický přínos
- pobyt v cizí zemi jako životní zkušenost
- profesionální přínos
- prohloubení odborných znalostí
- splnění povinné části studia
- zlepšení jazykových znalostí

Po porovnání výsledků všech akademických roků, jsem zjistila, že to, co studenti nejvíce ocenili po návratu ze studijní mobility je stejné každý rok. Pro zde uvedu pouze graf celkový, tedy za všechny tři akademické roky. Jak můžete vyčíst z grafu, nejčastěji studenti ocenili prohloubení odborných znalostí, dále zlepšení jejich jazykových znalostí a také že splnili povinnou část studia.

(Graf č. 3)

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

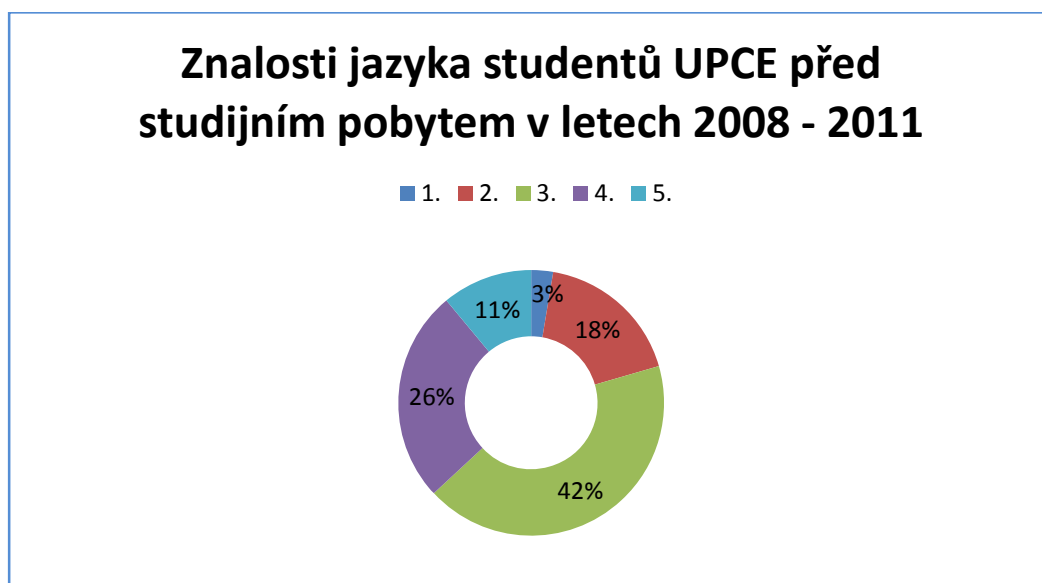
5.3 Jak byste ohodnotil/a znalosti jazyka, ve kterém jste studoval/a?

Jak jsem již uvedla výše, tato otázka je rozdělena na dvě části. Studenti hodnotili svoje jazykové znalosti jak před odjezdem, tak po absolvování pobytu. Hodnocení jazykových znalostí je řešeno stupnicí od 1 do 5. Hodnocení je bráno jako známkování ve škole (1 – nejlepší, 5 – nejhorší).

5.3.1 Znalosti jazyka před studijním pobytem

Jelikož v jednotlivých akademických letech studenti vykazovali stejnou úroveň jazyka, vytvořila jsem graf za všechny tři roky. Z následujícího grafu tedy můžete vyčíst, že většina studentů ohodnotila svoji úroveň znalosti jazyka, ve kterém studovali „známkou 3“ (42%).

(Graf č. 4)

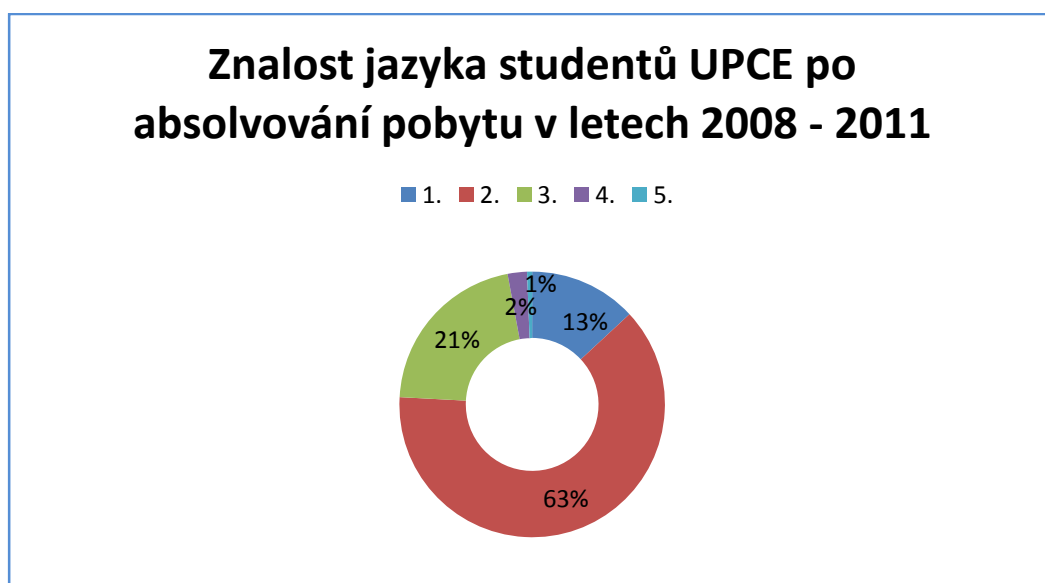

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

5.3.2 Znalosti jazyka po absolvování pobytu

Stejně jako v předchozím případě, v jednotlivých akademických letech vykazovali studenti stejnou úroveň znalosti jazyka po absolvování pobytu. Proto jsem vytvořila graf celkový, za všechny akademické roky. Jak se sami můžete dočíst v následujícím grafu, studenti ohodnotili svoji úroveň jazyka „známkou 2“ (63%).

(Graf č. 5)

Zdroj: <http://erasmus-database.naep.cz/modules/erasmus/>

5.3.3 Porovnání znalosti jazyka před a po absolvování studijního pobytu

Z výše uvedených grafů se můžete přesvědčit, že jazykové znalosti studentů se pomocí studijní mobility zlepšily.

Před studijním pobytem ohodnotilo 11% studentů svoji jazykovou znalost „známkou 5“, po absolvování pobytu pouze 1%.

„Známkou 4“ se ohodnotilo, před vykonáním pobytu, 26% studentů. Po absolvování pobytu se pouze 2% studentů ohodnotilo na tuto úroveň jazyka.

Jak je již uvedeno výše, nejčastěji studenti odjíždějí na studijní mobilitu s úrovní jazyka „3“ a to 42% z nich. Po vykonání této mobility se jich s touto úrovní vrací zpět 21%.

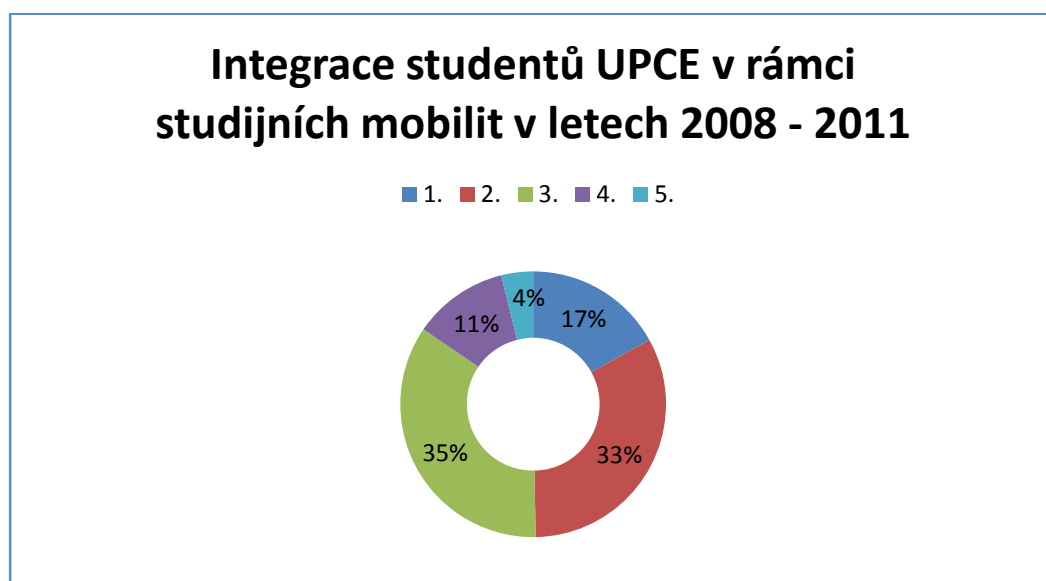
„Známkou 2“ se před pobytem ohodnotilo 18% studentů. Studijní pobyt v zahraničí však jejich jazykové znalosti zlepšil, s touto známkou se do České Republiky vracelo 63%.

Na výbornou „známkou 1“ ohodnotilo svoji úroveň jazyka 3% studentů před studijním pobytem. Po jeho skončení tento počet vzrostl na 13%.

5.4 Jak byste zhodnotil/a svoji integraci mezi místní studenty?

Myslím si, že integrace mezi místní studenty je velice důležitá, neboť si studenti mohou mezi sebou vypomoci a také se tak mohou zbavit případných kulturních stereotypů. Ne všichni studenti Univerzity Pardubice byli zařazeni do studijních skupin s místními, avšak převážná většina ano. I na tuto otázku odpovídali studenti stupnicí od 1 do 5. Hodnocení je bráno jako známkování ve škole (1 – nejlepší, 5 – nejhorší).

(Graf č. 6)

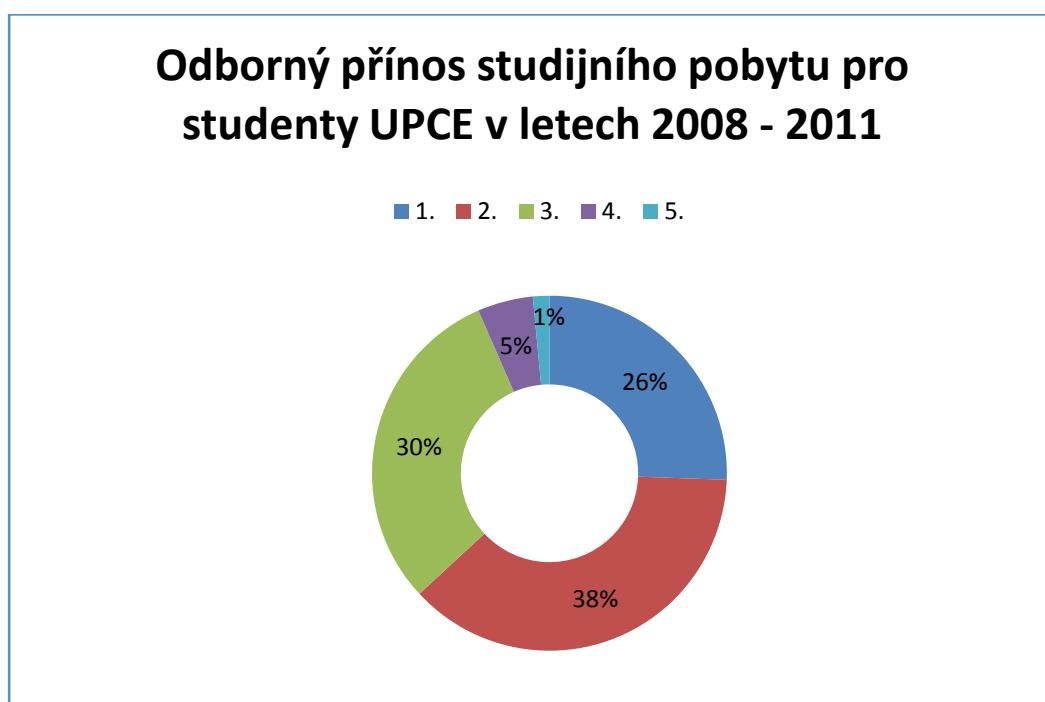
Zdroj: <http://erasmus-database.naep.cz/modules/erasmus/>

Jak se z výše umístěného grafu můžete dozvědět, převážná většina studentů Univerzity Pardubice ohodnotila integraci mezi místní studenty velice dobře. Studenti nejčastěji uvedli, že jejich integrace proběhla průměrně 35%. Velmi dobře se integrovalo 33% a výborně 17% studentů.

5.5 Jak byste ohodnotil/a odborný přínos studijního pobytu?

Prohloubení odborných znalostí je jednou z hlavních a nejdůležitějších motivací, proč se studenti Univerzity Pardubice účastní studijního pobytu. Jak tedy sami hodnotí odborný přínos programu Erasmus? Jako v předchozích otázkách, i tady odpovídali studenti stupnicí od 1 do 5. Hodnocení je bráno jako známkování ve škole (1 – nejlepší, 5 – nejhorší).

(Graf č. 7)

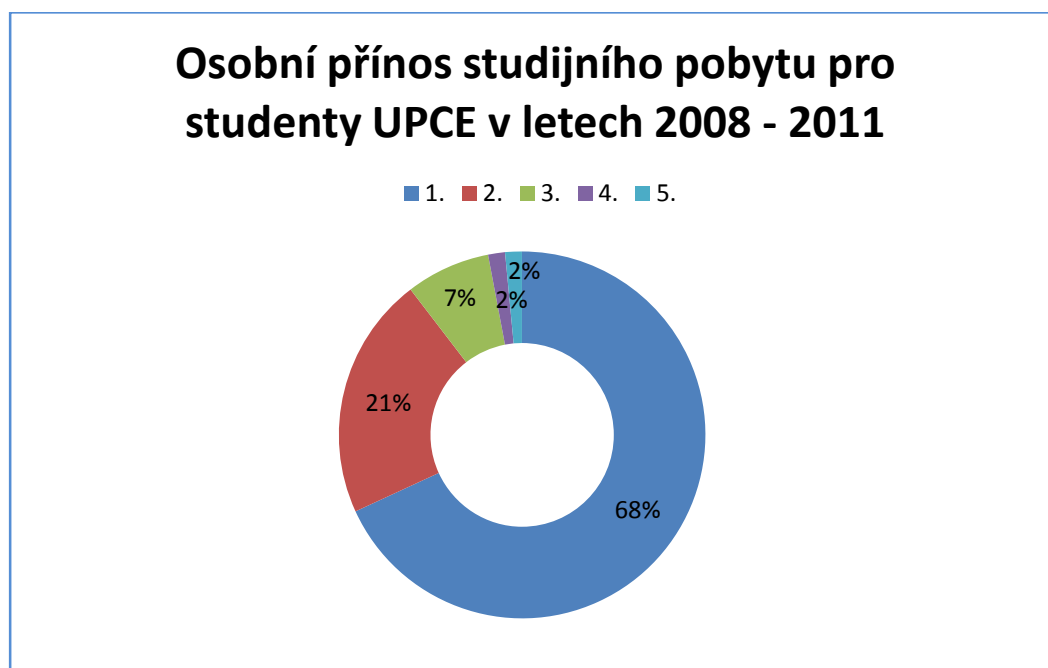
Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

Je tedy více než jasné, že program Erasmus je pro studenty Univerzity Pardubice velmi přínosný z odborného hlediska. Nejčastěji ohodnotili studenti odborný přínos „známkou 2“ a to celých 38% z nich. Nejméně studentů označilo odborný přínos „známkou 5“ a to pouze 1% z celkového počtu 336 účastníků studijní mobility. Tím se nám potvrzuje, že jejich motivace prohloubit odborné znalosti studiem v zahraničí je pravdivá a skutečná.

5.6 Jak byste ohodnotil/a osobní přínos studijního pobytu?

Tuto otázku lze vnímat z mnoha úhlů pohledu. Především však jde o subjektivní názor studentů, zdali mají dojem, že program Erasmus měl, pro ně osobně, nějaký přínos. I v této otázce odpovídali studenti stupnicí od 1 do 5. Hodnocení je bráno jako známkování ve škole (1 – nejlepší, 5 – nejhorší).

(Graf č. 8)

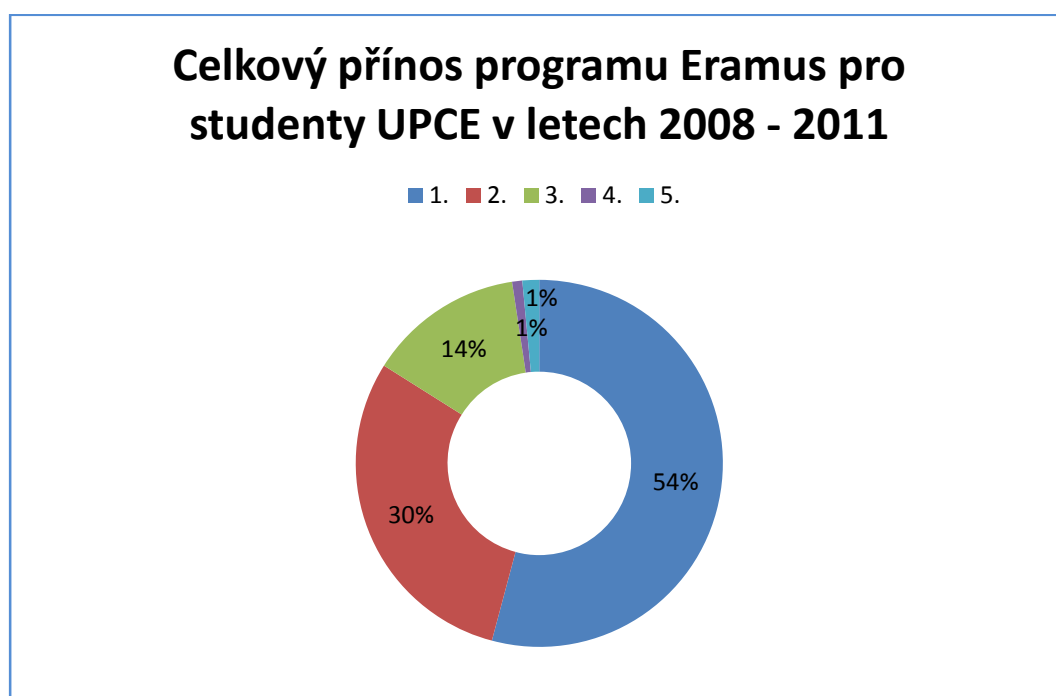
Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

Z výše uvedeného grafu tedy jasně vyplývá, osobní přínos studijní mobility je velice důležitou částí programu Erasmus. 68% studentů Univerzity Pardubice ohodnotilo osobní přínos studia v zahraničí „známkou 1“. Je tedy zřetelné, že studijní mobility jsou dobrým nástrojem k tomu, jak si student může obohatit svůj život o nové a pro něj osobně prospěšné zkušenosti.

5.7 Jak byste celkově ohodnotil/a program Erasmus?

V této otázce se dozvíme, jak studenti vidí program Erasmus celkově. Tento dotaz zahrnuje mnoho faktorů. Je to spojení odborného a osobního přínosu studijní mobility. Také souvisí s tím, zdali měl studující nějaké problémy při vyřizování žádostí či na zahraniční univerzitě apod. Studenti odpovídali na tuto otázku stupnicí od 1 do 5. Hodnocení je bráno jako známkování ve škole (1 – nejlepší, 5 – nejhorší).

(Graf č. 9)

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

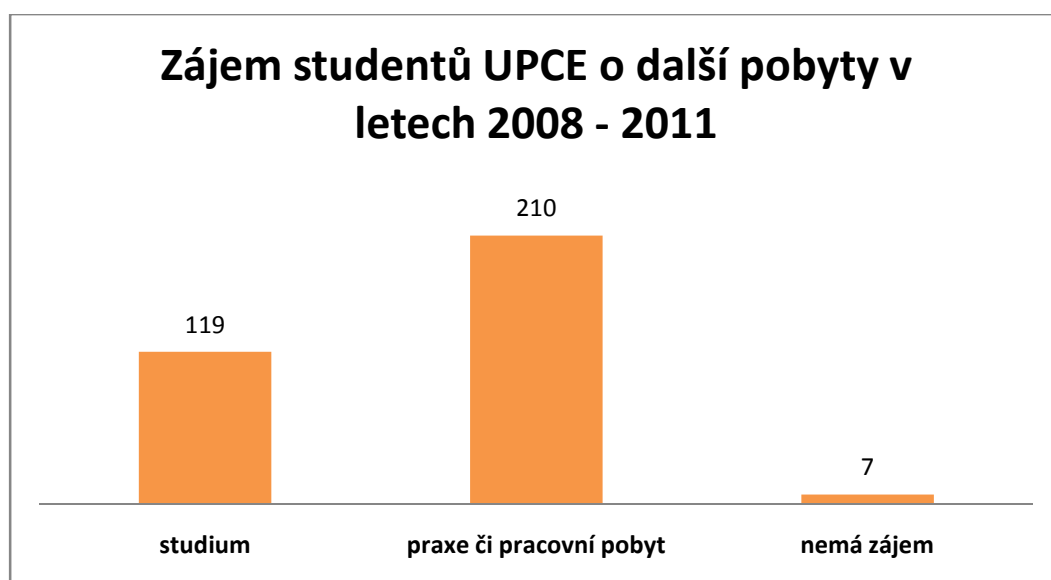
Více než 50% studentů Univerzity Pardubice ohodnotilo celkový přínos programu Erasmus „známkou 1“. 30% studentů ohodnotilo celkový přínos studijní mobility „známkou 2“. To si myslím je dostatečným ukazatelem toho, že je program Erasmus studenty, kteří se jej účastnili, vnímán jako dobrá životní a profesionální zkušenost.

5.8 Měl/a byste zájem o nějaký další pobyt (ne jen Erasmus) v zahraničí?

V této předposlední otázce se máme možnost dozvědět, zdali studenty program Erasmus motivoval k tomu, aby se zúčastnili nějakého dalšího pobytu v zahraničí. Studenti zde měli na výběr z několika možností:

- studium
- praxe nebo pracovní pobyt
- nemám zájem

(Graf č. 10)

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

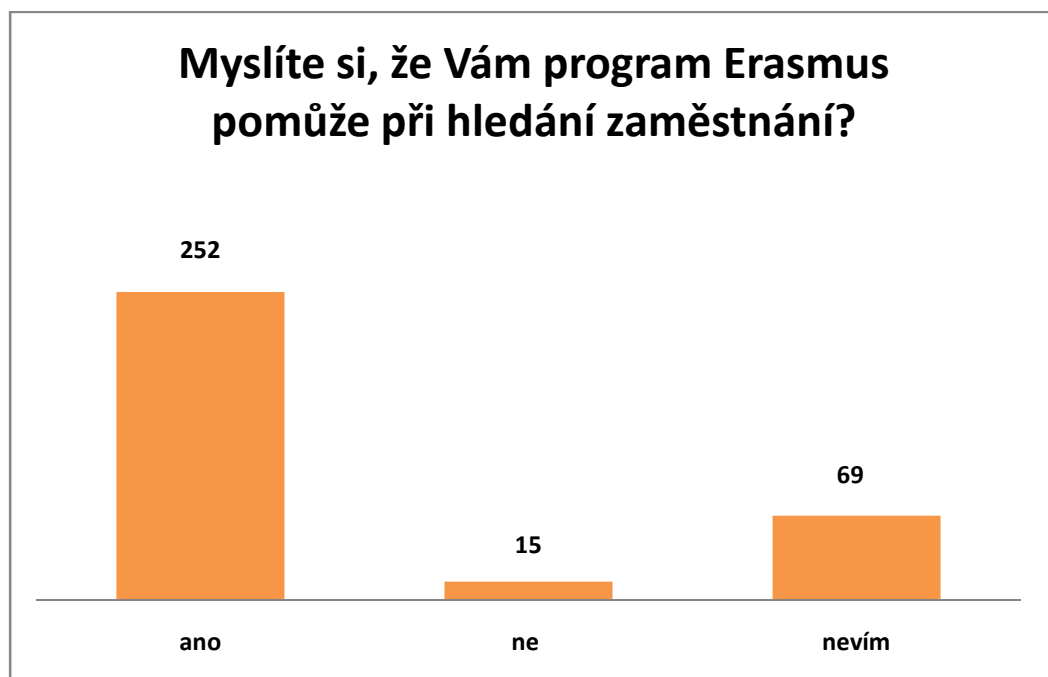
Jak se tedy můžeme přesvědčit na grafu umístěném výše, program Erasmus je dobrou motivací pro studenty. Převážná většina studentů Univerzity Pardubice má zájem o praxi či pracovní pobyt nebo studium v zahraničí.

5.9 Myslíte si, že Vám studijní pobyt Erasmus pomůže při hledání zaměstnání?

Poslední otázka, kterou budu v praktické části své bakalářské práce analyzovat, je o tom, zdali si studenti UPCE myslí, že jim program Erasmus pomůže při hledání zaměstnání. Jak jsem již uvedla dříve, tato otázka je velice subjektivní a jedná se pouze o názor studentů, kteří se mobility účastnili. Zde měli studující možnost odpovědět:

- ano
- ne
- nevím

(Graf č. 11)

Zdroj: <http://erasmus-databaze.naep.cz/modules/erasmus/>

Je tedy více než jasné, že převážná většina studentů Univerzity Pardubice si myslí, že studijní mobilita jim pomůže při hledání zaměstnání. Avšak nedokážeme říct, proč si to studenti myslí. Je jasné, že jejich jazykové znalosti se zlepšily, nevíme však, jestli to je dostatečný důvod pro to, aby jim tato studijní

mobilita pomohla při hledání zaměstnání. Dalšími důvody mohou být například zkušenosti, které jim program přinesl či nové studijní znalosti z předmětů, které se v České Republice vůbec nevyučují.

6 Závěr

Jak jsem již uvedla v úvodu, cílem této práce bylo zjistit přínos programu Erasmus. A také objasnit to, zdali důvody, proč byl tento program vytvořen, jsou stejné jako to, co tato studijní mobilita prakticky a reálně přináší studentům vysokých škol. A proč se tedy studenti chtějí zúčastnit tohoto zahraničního pobytu?

Studenti vysokých škol mají mnoho motivací, proč vyjet studovat na zahraniční univerzitu. Hlavních důvodů je několik. Především si chtějí zlepšit své jazykové dovednosti. Učit se teoreticky cizí jazyk je věc důležitá, avšak důležitější je umění tyto znalosti použít a procvičit. Studenti Univerzity Pardubice si tak, prostřednictvím programu Erasmus, dokázali osvojit lepší dovednosti z jazyka německého, anglického, španělského, francouzského a mnoha dalších. Proto tak mohou zvýšit své šance za získání dobré práce. Jaké jsou však další motivace těchto studentů? Z dotazníkového šetření je jasně prokazatelná motivace prohloubení odborných znalostí. Jelikož si studující mohou vybrat z velkého množství různých kurzů na zahraničních univerzitách, mohou tak své stávající znalosti oživit a také zdokonalit. Tyto dvě nejčastější motivace, proč se studenti rozhodli zúčastnit tohoto programu, jsou také dvě nejčastější věci, které ocenili po návratu ze studijního pobytu. Z čehož vyplývá, že tento program splnil jejich očekávání.

A jaké jsou tedy největší přínosy programu Erasmus? Studenti Univerzity Pardubice se shodli na tom, že osobní přínos této studijní mobility má pro ně největší váhu, přínos odborný je na druhém místě. Osobní benefity je těžké popsat, neboť ty má každý student jiný. Myslím si, že jeden z nejhlavnějších a nejdůležitějších osobních přínosů je rozvoj globálního povědomí, mezinárodního porozumění a kulturní tolerance. Na druhou stranu odborné přínosy se nám mohou projevit ve sféře akademického vzdělávání. Studenti si více vážou toho, že mohou studovat a že mohli strávit nějaký čas na zahraniční univerzitě. Nemohu říci, zdali studijní výsledky se po zahraničním pobytu zlepšily, či ne. Avšak například v mém případě, chuť studovat byla mnohem vyšší po návratu ze studijní mobility.

Výsledky zpracovaných závěrečných zpráv studentů Univerzity Pardubice jasně ukazují, že program Erasmus celkově byl pro ně největším přínosem. Již samotné vyřizování smluv, zařizování ubytování, kurzů na zahraniční univerzitě či komunikace s cizími lidmi v cizím prostředí jsou totiž věci, které se nenaučíte jinak, než že se sami zúčastníte této či jiné mobility. Člověk se naučí samostatnosti a vnímá pak svět jinýma očima. Osobně si tak myslím, že pro studenta je největším přínosem **účast** na programu Erasmus.

Závěrem bych ráda dodala, že psaní této práce bylo velice zajímavé a potěšující. Potvrdila jsem si tak, že studenti opravdu vyjíždějí z důvodů, proč byl tento program vytvořen. A také že se navracejí z tohoto pobytu s přínosy, kvůli kterým Evropská Unie vyhradila na jejich pobyty své finance. Program Erasmus je příležitost a také obrovská zkušenost nejen pro studenty. Myslím si tedy, že tento program byl měl fungovat i nadále a měl by se ho zúčastnit co největší počet studentů a akademických pracovníků.

7 Seznam použité literatury

1. ALBRECHTOVÁ, V. Lifelong learning programme/Erasmus, 2010. dostupné na www: <<http://www.upce.cz/studium/studium-staze/lp-erasmus.html>>
2. ALBRECHTOVÁ, V. Všeobecné informace o programu Erasmus, 2010. dostupné na www: <<https://studenti.upce.cz/studium/studium-staze/erasmus-stud/vseob-inf.html>>
3. BANUŠ, P. *Psychosociální motivace studentů pardubické univerzity k zapojení do zahraničních studijních programů*, 2011. dostupné na www: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/39412/1/BasusP_psychosocialnimotivace_JM_2011.pdf>
4. BRACHT, O, ENGEL, C, JANSON, K, OVER, A, SCHOMBURG, H, TEICHLER, U. *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. dostupné na www: <<http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/publ/evalcareer.pdf>>
5. MESSER, D, WOLTER S. C. *Are student exchange programs worth it?*. High Educ, 54, 2007. 647-663 s.
6. NÁRODNÍ AGENTURA PRO EVROPSKÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY, 2010. dostupné na www: <<http://www.naep.cz/>>
7. NÁRODNÍ CENTRUM EUROPASS ČR, 2012. dostupné na www: <<http://www.europass.cz/vzdelavani-v-eu/mobilita-obyvatel/>>
8. PAPATSIBA, V. *Student mobility in Europe: An academic, cultural and mental journey? Some conceptual reflections and empirical findings*. Elsevier, 2005. ISBN: 0-7623-1244-0
9. ZPRÁVY Z MOBILIT STUDENTŮ ERASMUS, 2012. dostupné na www: <<http://erasmus-database.naep.cz/modules/erasmus/>>